

Moderne løgntester treffer meget godt

Av Sven Svebak,
professor i medisin, NTNU,
Trondheim

To prominenser har spredd desinformasjon om moderne løgntester. Den ene er psykoter Randi Rosenqvist, leder i den rettsmedisinske kommisjonen, i Aftenposten 26. september. Den andre er professor Stein Knardal, Statens arbeidsmiljøinstitutt, i «Schrödingers katt» 16. oktober, og i VG 17. oktober. Jeg vil bidra med noen fakta.

Rosenqvist viser til at psykopater er føleleseskalde og reagerer svakt fysiologisk. Tror hun at en psykopat sammenlignes med andre? Enhver sammenlignes med seg selv i reaksjoner under spørsmål om en aktuell sak og under kontrollspørsmål. De relative forskjellene har interesse, ikke den absolute størrelsen. Tre psykologiske prosesser gir disse reaksjonene. Ofte opptrer de samtidig: følelser, øket oppmerksomhet og mental anstrengelse. En føleleseskald psykopat kan derfor testes.

Hun sier at fysiologiske reaksjoner forsvinner når en løgn gjentas ofte. Hvor finner hun forskning som viser at dette svekker løgntester? Og det samme må gjelde for en sannhet som gjentas ofte! Så peker hun på knep som kan gi falske reaksjoner. Vi kjenner de fleste knep. Hun nevner selvpåført smerte, slik som tegnestift i en sko. Tanken er besnærende, særlig ved skrivebordet! Vi kan ikke ta av seg skoene. Et annet knep er å bite seg i tunga. Slik vises i pustekurver, og den som testes er synlig.

Rosenqvist har stor erfaring med kriminelle. Det er uklart for meg hvordan den kan berettige en negativ holdning til løgntester. Og de fleste som testes har ingen kriminell historie. Hun nevner en udefinert barnefordelingssak der en angivelig voldelig mann ba om å få legge frem løgntest som viste at han «aldri hadde mishandlet sin ektefelle». Dette finner jeg svært usaklig. Hun skjuler sitt kort. Det kan være sterke vikarierende motiv når slike anklager kommer i kamp om et barn.

Hun anbefaler meg å slutte med løgntesting. Jeg anbe-

faler henne å heve sin saklighet. Sakkyndighet må benytte metoder der kvalitet er sikret i forskning. I saken mot Gamal Hosein, som kan være et selvmord, instruerte aktor juryen om å ikke vurdere hundebrevet vitenskapelig. Det var et gufs fra middelalderen. Løgntester er morsommelig utviklet i forskning over tre generasjoner.

I «Schrödingers katt» avviste Knardal løgntester. Logikken var at reaksjoner under kontrollspørsmål aldri kan bli like store eller større enn de under relevante spørsmål. Der tar han objektivt feil! Jeg har svært mange observasjoner lagret der Knardal kan få se sin villfarelse med egne øyne. Det gjelder også testen av Gamal Hosein som han vurderer negativt i VG 17. oktober.

Sven Svebak

Knardal viste til en undersøkelse fra US

Academy of Sciences, og Rosenqvist til en i Lancet. Begge var negative. Slike innspill har kommet gjennom hele historien med løgntesting. Jeg mener at en ny generasjon prosedyrer, teknologi og dataanalyser nå er et godt hjelpemiddel mot justismord.

En oversikt fra American Polygraph Association i 2000 viste at nesten 700 straffesaker i nesten 20 land utenfor USA hadde brukt løgntester som fullt bevis. Halvparten av landene var europeiske. De var brukt som indisium i nesten 40 land hvorav 8 nye var europeiske. Teknologien produseres i USA og minst 10 andre land. Trening tilbys ved minst 11 skoler i 8 land i tillegg til USA. Syv av disse er i Europa.

Løgntesting får stadig større rolle når det ikke er tekniske bevis. Hver test må vurderes for seg. Noen har ikke påviselige feil. Andre kan diskuteres. Jeg håper at justiskomiteen gir retningslinjer for løgntesting. I 1996 ga Høyesterett et større vern til den som har noe å skjule enn til den som intet har å skjule, men som ikke blir trodd. Moderne løgntesting er ikke tabloid TV-underholdning! Stadige påminnelser om justismord med tradisjonell sakkyndighet og tynn vitenskapelig sikring burde inspirere til større åpenhet.